

Hvad har betydning for potentielle sygeplejersker, lærere, pædagoger og socialrådgiveres uddannelsesvalg?

Dette notat er udarbejdet af Tænk tanken DEA.

Udarbejdet af:

Emma Wæge, konsulent
Mads Fjord Jørgensen, programleder
Lukas Hidan, seniorøkonom

Udgivet december 2022

Tænk tanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu

Indholdsfortegnelse

Indledning	4
Hovedresultater	5
Implikationer	6
Løn og uddannelsesbyens størrelse er vigtige faktorer	7
Metode.....	10
Litteraturliste	11

Indledning

Velfærdsområdet står overfor to store udfordringer i de kommende år. For det første er det allerede i dag svært at rekruttere kvalificeret arbejdskraft; en stor andel af stillingerne som sygeplejerske, pædagog og lærer bliver ikke besat. 45 pct. af alle forsøg på at besætte sygeplejerskestillinger i perioden september 2021 til og med februar 2022 var forgæves. 27 pct. af pædagogstillingerne og 9 pct. af folkeskolelærerstillingerne, der blev slået op i perioden, blev heller ikke besat (Star 2022). For det andet er antallet af unge, der bliver optaget på én af de fire store professionsbacheloruddannelser, faldet. Selvom optaget på tværs af alle videregående uddannelser er faldet med 9 pct. ift. optaget før corona i 2019, er optaget faldet endnu mere på de fire store professionsbacheloruddannelser (Uddannelses- og Forskningsstyrelsen 2022a). Antallet af optagne er faldet med 18 pct. på sygeplejerskeuddannelsen, 15 pct. på pædagoguddannelsen, 11 pct. på læreruddannelsen og 10 pct. på socialrådgiveruddannelsen, hvis vi sammenligner med antallet af optagne i 2019 (Uddannelses- og Forskningsstyrelsen 2022b). Samtidig forventes efterspørgslen på velfærdsydelse og -service at stige, bl.a. på grund af de store årgange, der er på vej på pension, samt aftalen om lovbundne minimumsnormeringer fra 2025.

Når det er vanskeligt at besætte ledige stillinger inden for sygeplejerske-, pædagog-, lærer- og socialrådgiverfagene, og optaget på uddannelserne samtidig falder, er det relevant at undersøge, hvad der driver studievalget for dem, som overvejer at læse en af de fire store professionsbacheloruddannelser. Denne viden kan være relevant ifm. udviklingen af tiltag for at gøre det mere attraktivt for flere at søge uddannelserne. Dette notat undersøger derfor, om der er bestemte faktorer, som har betydning for studievalget for de elever, der overvejer at læse en af de fire store professionsbacheloruddannelser, og om de adskiller sig fra andre gymnasieelever. Analysens udgangspunkt er et surveyeksperiment, hvor vi opdeler gymnasieelever efter, om de har udtrykt interesse for de fire udvalgte fagområder eller ej.

Hovedresultater

Analysen indikerer, at gymnasieelever, der overvejer at læse sygeplejerske-, pædagog-, lærer- og/eller socialrådgiveruddannelsen, vægter høj løn, stor uddannelsesby og interesse, når de skal vælge uddannelse¹. De kommende studiesøgende, der overvejer en af de fire store professionsbacheloruddannelser, adskiller sig dermed ifølge vores analyse *ikke* fra andre gymnasieelever ift., hvilke faktorer der påvirker deres studievalg.

Analysen viser, at sandsynligheden for, at en gymnasieelev, der overvejer at læse en sygeplejerske-, pædagog-, lærer- og/eller socialrådgiveruddannelse, vælger den givne uddannelse, øges, hvis 1) eleven har stor interesse i uddannelsen, 2) uddannelsen ligger i en af de fire store uddannelsesbyer, eller 3) lønnen ti år efter endt uddannelse er høj. Interesse, størrelse på uddannelsesby og løn øger dermed sandsynligheden for at vælge en uddannelse for gymnasieeleverne i vores analyse.

Gymnasieelever, der overvejer at læse en sygeplejerske-, pædagog-, lærer- og/eller socialrådgiveruddannelse, er mindre tilbøjelige til at vælge en uddannelse, hvis karaktergennemsnittet blandt medstuderende er meget højt². Høje karakterer blandt medstuderende mindsker dermed sandsynligheden for at vælge en uddannelse for gymnasieeleverne i vores analyse. Dette gør sig gældende både for elever med høje karakterer og for elever med lavere karakterer.

¹ Høj løn er operationaliseret som en løn ti år efter endt uddannelse på 60.000 kr. om måneden. Derudover indgår lønniveauer, hhv. 30.000 kr. og 45.000 kr. ti år efter endt uddannelse, i operationaliseringen. Stor uddannelsesby er operationaliseret som en af de fire største uddannelsesbyer: Aarhus, Aalborg, København, Odense, mens mellemstor uddannelsesby og lille uddannelsesby er de øvrige niveauer og eksemplificeres med hhv. Roskilde og Haderslev. Interesse er defineret som fuldstændig, i nogenlunde grad eller i mindre grad.

² Meget høje karakterer er operationaliseret som over 11. Derudover indgår lavere karakterniveauer, hhv. 8 og 5, i operationaliseringen.

Implikationer

I en tidligere undersøgelse finder EVA, at udsigten til en høj indkomst ikke fylder ret meget for studievalget blandt de studerende, og at det især fylder lidt for studerende på velfærdsuddannelserne³ sammenlignet med studerende på andre uddannelser. Vores analyse peger modsat på, at udsigter til en høj løn betyder meget for studievalget, inden de studiesøgende har valgt en uddannelse. Her adskiller de, der overvejer at læse til sygeplejerske, pædagog, lærer og/eller socialrådgiver, sig ikke ift., hvor meget høj løn betyder.

Når udsigter til en høj løn er vigtigt for studievalget blandt dem, der overvejer at læse en af de fire store professionsbacheloruddannelser, er det relevant set i sammenhæng med de faldende søgetal og rekrutteringsudfordringerne til de fire store professioner. Spørgsmålet er, om udsigt til højere løn til sygeplejersker, pædagoger, lærere og/eller socialrådgivere kan få flere unge til at søge uddannelserne.

Med udgangspunkt i denne analyse kan det på den ene side ikke udelukkes, at en ændring i lønniveauet i den offentlige sektor isoleret set vil kunne medvirke til, at flere søger ind på de fire store professionsbacheloruddannelser. På den anden side er det meget usikkert, hvor meget lønnen ville skulle stige for at få en mærkbar effekt ift. antallet af studiesøgende og optagne. Dette afhænger sandsynligvis bl.a. af den generelle lønudvikling og af, om en stigning i lønnen påvirker andre arbejdsvilkår som f.eks. antallet af kolleger på arbejde mv.

Når vi kan se, at uddannelsesbyens størrelse også vægtes højt blandt dem, der overvejer en af de fire store professionsbacheloruddannelser, er det relevant set i sammenhæng med aftalen om udflytning af videregående uddannelser (2021). I juni 2021 indgik et politisk flertal en aftale, der medfører, at de videregående uddannelsesinstitutioner beliggende i de fire store uddannelsesbyer skal flytte uddannelsespladser ud af storbyerne eller reducere optaget af studerende. På professionshøjskolerne er ambitionen, at 60 pct. af uddannelsespladserne på de fire store professionsbacheloruddannelser skal ligge uden for de fire største byer i 2030.

Denne ambition er imidlertid i modsætning til den adfærd, de studerende giver udtryk for, når vi kigger på årets optagelsestal⁴. Det er i de store byer, de unge vil læse. Hvis der bliver færre studiepladser på de fire store professionsbacheloruddannelser i de største byer frem til 2030, og uddannelsesbyens størrelse er en vigtig faktor for studievalget blandt unge, der overvejer en af disse uddannelser, er der en risiko for, at kommende studerende fravælger professionsbacheloruddannelserne, hvis de ikke kan komme ind i en større by. Derfor er det relevant at overveje, hvorvidt ambitionen om, at 60 pct. af uddannelsespladserne på de fire store professionsbacheloruddannelser skal ligge uden for de fire største byer i 2030, vil medføre færre studerende på uddannelserne.

³ Defineret som studerende, der læser til sygeplejerske, pædagog, lærer, socialrådgiver eller jordemoder.

⁴ 55 pct. af de studerende på de fire store professionsbacheloruddannelser blev optaget i de fire store uddannelsesbyer i 2022. Antallet, der vil læse uden for de fire største byer, er imidlertid faldende. Kigger vi på de fire største professionsbacheloruddannelser under ét, er tilbagegangen på 21 pct. uden for de fire største byer, og 7 pct. inden for de fire største byer, hvis vi sammenligner med 2019 før corona (Uddannelses- og Forskningsstyrelsen 2022b). Det største fald i antal optagne er på sygeplejerske- og pædagoguddannelserne uden for de fire største byer, hvor hhv. 25 og 23 pct. færre har søgt i 2022 sammenlignet med 2019.

Løn og uddannelsesbyens størrelse er vigtige faktorer

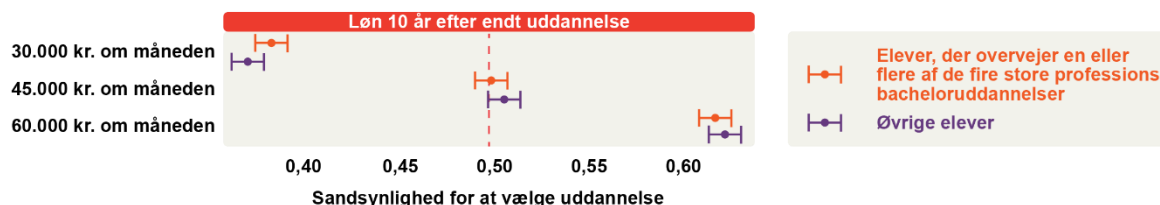
Hvad har vi gjort?

Fordi vi er interesseret i at undersøge, hvorvidt der er faktorer, der er særlig vigtige for netop de gymnasieelever, der overvejer at læse en af de fire store professionsbacheloruddannelser, har vi inddelt eleverne i to grupper. Den ene gruppe består af elever, der overvejer at læse en eller flere af de fire store professionsbacheloruddannelser, sygeplejerske-, pædagog-, lærer-, og socialrådgiveruddannelsen. Den anden gruppe består af elever, der *ikke* overvejer en af disse uddannelser. For nærmere operationalisering, se metodeafsnittet, s. 10.

Løn

Løn er noget af det, der betyder mest for gymnasieelever, der overvejer en af de fire store professionsbacheloruddannelser. Gymnasieelever, der overvejer at læse en eller flere af de fire store professionsbacheloruddannelser, har f.eks. alt andet lige 59 pct. større sandsynlighed for at vælge en uddannelse med en løn på 60.000 kr. om måneden ti år efter endt uddannelse sammenlignet med en uddannelse, hvor lønnen er 30.000 kr. om måneden ti år efter endt uddannelse, jf. figur 1. Og på den måde ligner disse gymnasieelever de øvrige adspurgte elever, hvoriblandt højere løn øger sandsynligheden for at vælge en given uddannelse. Tendensen er den samme, hvis vi kigger på elever der overvejer de forskellige uddannelser, f.eks. dem, der overvejer at læse sygeplejerske og dem, der overvejer at læse til pædagog, hver for sig.

Figur 1: Sandsynligheden for at vælge en unavngiven uddannelse fordelt på løn efter uddannelsen

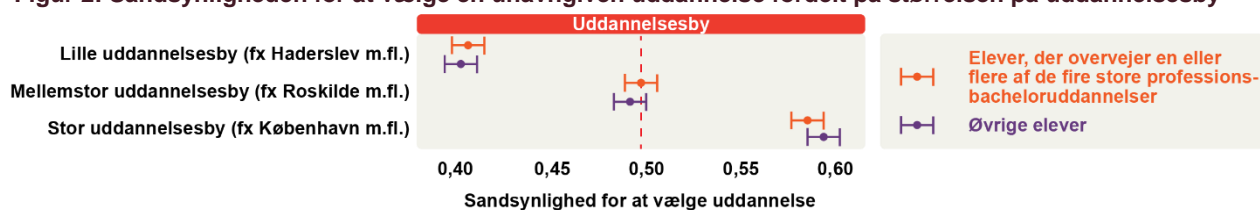

Note: Eleverne er mere/mindre tilbøjelige til at vælge uddannelser, når værdien for en faktor er hhv. større/mindre end 0,5 (visualiseret ved den stiplede røde linje). Længden på punkterne angiver en usikkerhed på et 5-pct.-signifikansniveau. Den stiplede linje angiver der, hvor eleverne er indifferente mht. to uddannelser.

Uddannelsesby

Gymnasieelever, der overvejer en af de fire store professionsbacheloruddannelser, har præference for at vælge en uddannelse beliggende i en af de store uddannelsesbyer. De gymnasieelever, der overvejer at læse en eller flere af de fire store professionsuddannelser, har alt andet lige 33 pct. større sandsynlighed for at vælge en uddannelse i en stor by (f.eks. København, Aarhus, Aalborg eller Odense), sammenlignet med en uddannelse i en mindre by (f.eks. Thisted, Holbæk eller Haderslev), jf. figur 2. Tendensen er den samme, hvis vi kigger på elever der overvejer de forskellige uddannelser hver for sig. Endvidere finder vi den samme tendens, hvis vi kontrollerer for, hvorvidt eleverne selv er fra et gymnasium, der ligger i en af de fire store byer eller ej. Og igen ser vi, at eleverne, der udtrykker interesse for de fire udvalgte uddannelser, ikke adskiller sig fra de andre elever, når det kommer til, hvor meget uddannelsesbyen spiller ind på valg af uddannelse.

Figur 2: Sandsynligheden for at vælge en unavngiven uddannelse fordelt på størrelsen på uddannelsesby

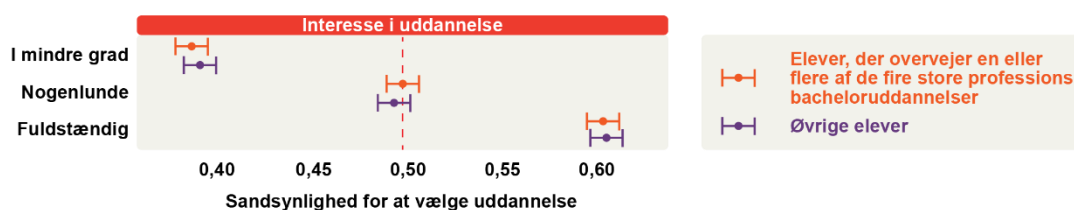

Note: Eleverne er mere/mindre tilbøjelige til at vælge uddannelser, når værdien for en faktor er hhv. større/mindre end 0,5 (visualiseret ved den stiplede røde linje). Længden på punkterne angiver en usikkerhed på et 5-pct.-signifikansniveau. Den stiplede linje angiver der, hvor eleverne er indifferente mht. to uddannelser.

Interesse

Faglig interesse er også vigtig for de gymnasieelever, der overvejer at læse en af de fire store professionsbacheloruddannelser, ligesom det er for de andre gymnasieelever. De gymnasieelever, der f.eks. overvejer sygeplejerske-, pædagog-, lærer- eller socialrådgiveruddannelsen, har alt andet lige 20 pct. større sandsynlighed for at vælge en uddannelse, som de interesserer sig fuldstændigt for, sammenlignet med en uddannelse, de i mindre grad interesserer sig for, jf. figur 3. Tendensen er den samme, hvis vi kigger på elever der overvejer de forskellige uddannelser hver for sig.

Figur 3: Sandsynligheden for at vælge en unavngiven uddannelse fordelt på interesse i uddannelsen

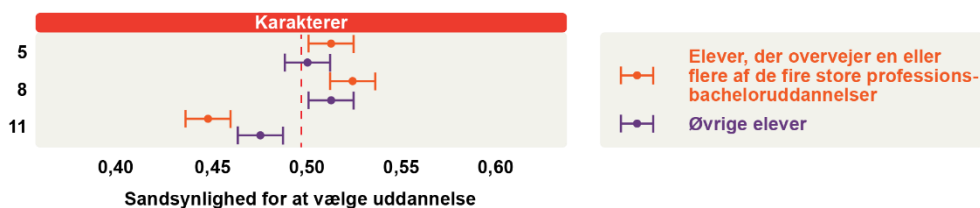

Note: Eleverne er mere/mindre tilbøjelige til at vælge uddannelser, når værdien for en faktor er hhv. større/mindre end 0,5 (visualiseret ved den stiplede røde linje). Længden på punkterne angiver en usikkerhed på et 5-pct.-signifikansniveau. Den stiplede linje angiver der, hvor eleverne er indifferente mht. to uddannelser.

Karakterer

De gymnasieelever, der overvejer at læse en eller flere af de fire store professionsbacheloruddannelser, har 16 pct. lavere sandsynlighed for at vælge en uddannelse, hvor karaktergennemsnittet blandt de medstudende er 11, sammenlignet med hvis karaktergennemsnittet er 5, jf. figur 4. Endvidere har de også større sandsynlighed for at vælge en uddannelse, hvis karaktergennemsnittet blandt de medstudende er 8, end hvis karaktergennemsnittet er 11. Tendensen er den samme, hvis vi kigger elever der overvejer de forskellige uddannelser hver for sig.

Figur 4: Sandsynligheden for at vælge en unavngiven uddannelse fordelt på karaktergennemsnit blandt de studerende

Note: Eleverne er mere/mindre tilbøjelige til at vælge uddannelser, når værdien for en faktor er hhv. større/mindre end 0,5 (visualiseret ved den stiplede røde linje). Længden på punkterne angiver en usikkerhed på et 5-pct.-signifikansniveau. Den stiplede linje angiver der, hvor eleverne er indifferente mht. to uddannelser.

Elever, der overvejer at læse mindst en af de fire store professionsbacheloruddannelser er en anelse mere tilbøjelige til at fravælge uddannelser, hvor karaktergennemsnittet blandt de medstuderende er 11, sammenlignet med elever, der ikke overvejer en af de fire store professionsbacheloruddannelser. Det kan imidlertid skyldes, at eleverne, der overvejer en af de store professionsbacheloruddannelser, er kendetegnet ved at have lavere karaktergennemsnit fra gymnasiet end elever, der ikke overvejer en af de fire store professionsbacheloruddannelser.

Tendensen er nemlig stærkere blandt dem med lavere karakterer. Elever med lavere karakterer er en anelse mere tilbøjelige til at fravælge uddannelser, hvor karaktererne er højere, sammenlignet med elever med højere karakterer⁵. Eftersom en større andel af de elever, der overvejer at læse en eller flere af de fire store professionsbacheloruddannelser, har et lavere karaktergennemsnit end andre gymnasieelever i vores stikprøve, kan vi ikke udelukke, at ovenstående resultater delvis er drevet af dette.

⁵ Her er elever med "lavere karakterer" operationaliseret som elever med karakterer under 7, mens elever med karakterer over 7 er operationaliseret som elever med "højere karakterer". I vores analyse kan vi se, at gymnasieelever, der overvejer at læse en eller flere af de fire store professionsbacheloruddannelser, og som har karakterer under 7, i større grad fravælger uddannelser, hvor de studerende har høje karakterer, end tilsvarende gymnasieelever med karakterer over 7.

Metode

Analysen er baseret på data fra et conjointeksperiment. Et conjointeksperiment er grundlæggende et eksperiment, hvor man kan undersøge, hvordan flere forskellige faktorer påvirker præferencer, ofte ifm. et valg (Hainmueller et al. 2014). I vores conjointeksperiment bliver eleverne præsenteret for to fiktive, unavngivne uddannelser, uddannelse A og uddannelse B. Dernæst bliver eleverne bedt om at vælge, hvilken af de to uddannelser de vil foretrække at påbegynde, hvis de skulle vælge én. Uddannelserne bliver beskrevet med ti forskellige faktorer, hvorefter vi beregner, hvorvidt faktorerne øger eller mindsker sandsynligheden for, at eleverne vil vælge en uddannelse. I denne analyse har vi undersøgt, hvorvidt forventet løn, uddannelsesby, interesse og karakterer blandt medstuderende påvirkede elevernes studievalg – og om de elever, der overvejer at læse en af de fire store professionsbacheloruddannelser, adskiller sig fra andre gymnasieelever.

Operationalisering

Eleverne er inddelt i to grupper, jf. resultatafsnittet, s. 7. Den ene gruppe består af elever, der overvejer at læse en eller flere af de fire store professionsbacheloruddannelser, sygeplejerske-, pædagog-, lærer- eller socialrådgiveruddannelsen. Den anden gruppe består af elever, der *ikke* overvejer en af disse uddannelser. Inddelingen er baseret på et spørgsmål fra spørgeskemaet, hvor eleverne er blevet bedt om at vælge de to til fem "fagområder", som de med størst sandsynlighed ville vælge en videregående uddannelse inden for. Der er i alt 20 fagområder, som eleverne kan vælge mellem, og listen består både af professionsbacheloruddannelser, universitetsuddannelser og erhvervsakademiuddannelser.

1) De elever, der har sat kryds ved et eller flere af følgende tre fagområder: "Sundhedsfaglige (f.eks. sygeplejerske, fysioterapeut, jordemoder og bioanalytiker)", "Pædagogisk (f.eks. lærer, pædagog)", "Samfundsfaglig (f.eks. socialrådgiver, offentlig administration)" er blevet placeret i gruppen "**Elever, der overvejer at læse en eller flere af de fire store professionsbacheloruddannelser**".

2) Hvis eleverne hverken overvejer sygeplejerske-, pædagog-, lærer eller socialrådgiveruddannelsen, er eleverne således placeret i gruppen "**Elever, der ikke overvejer at læse en eller flere af de fire store professionsbacheloruddannelser**".

Data er indsamlet i samarbejde med Epinion og eVidenCenter for DEA i marts 2022. Analysen er baseret på det samme eksperiment som analysen "Hvad har betydning for gymnasieelevers uddannelsesvalg?" (DEA 2022). Stikprøven består af 3.354 danske gymnasieelever. Elever fra gymnasier i både de store og mindre byer er blevet inviteret til at deltage i undersøgelsen. Stikprøven er imidlertid ikke repræsentativ. Dette er dog ikke et problem for vores eksperimenter, da formålet i sådanne analyser er at opnå en tilstrækkelig spredning i undermålgrupper, så vi vha. særskilte analyser kan undersøge, om det er forskellige tendenser i disse.

Litteraturliste

DEA (2022). Hvad har betydning for gymnasieelevers uddannelsesvalg?. Lokaliseret den 19. august 2022: <https://www.datocms-assets.com/22590/1657015259-rapport-hvad-har-betydning-for-gymnasieelevers-uddannelsesvalg-taenketanken-dea-2022.pdf>

Danske Professionshøjskoler (2021). Professionshøjskolerne i tal. Lokaliseret den 12. september 2022: [Analyser og fakta – Danske Professionshøjskoler \(xn--danskeprofessionshjskoler-xtc.dk\)](#)

EVA (2021). Studievalgsbegrundelser: Hvem lægger fokus på hvad i studievalget? Lokaliseret den 9. september 2022: [Begrundelser for studievalg: Hvem lægger fokus på hvad? | EVA](#)

VIVE (2022). Arbejdskraftmangel og rekrutteringsudfordringer på de store velfærdsområder: Forundersøgelse af eksisterende viden. Lokaliseret den 19. august 2022: <https://www.vive.dk/media/pure/17277/6598683>

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2022). Rekrutteringssurvey: Rapport, september 2022. Lokaliseret den 5. oktober 2022: [Rekrutteringssurvey Rapport, september 2022 \(star.dk\)](#)

Uddannelses- og Forskningsministeriet (2022a). Optagelsen 2022: Overblik. Nr. 1. Lokaliseret den 2. september 2022: <https://ufm.dk/uddannelse/statistik-og-analyser/sogning-og-optag-pa-videregaende-uddannelser/2022/notat-1-overblik.pdf>

Uddannelses- og Forskningsministeriet (2022b). Optagelsen 2022: Velfærdsuddannelser (folkeskolelærer, pædagog, socialrådgiver og sygeplejerske). Nr. 3. Lokaliseret den 2. september 2022: <https://ufm.dk/uddannelse/statistik-og-analyser/sogning-og-optag-pa-videregaende-uddannelser/2022/notat-3-velfaerdsuddannelser.pdf>

Hainmueller, J., Hopkins, D.J., & Yamamoto, T. (2014). Causal Inference in Conjoint Analysis: Understanding Multidimensional Choices via Stated Preference Experiments. *Political Analysis*, 22(1), 1-30.

DEA

Tænketanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu